Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Stanislava Balíka a soudce Jiřího Zemánka a soudce zpravodaje Pavla Rychetského ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **Ing. Bc. M. K., CSc.,** zastoupeného JUDr. Ing. Janem Kotilem, advokátem se sídlem Krajinská 251/16, 370 01 České Budějovice, proti rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 7. 2012 č. j. 21 Cdo 4890/2010-123, rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 7. 2010 č. j. 19 Co 1057/2010-85 a rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 3. 2010 č. j. 25 C 690/2009-48, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Českých Budějovicích a Okresního soudu v Českých Budějovicích jako účastníků řízení a Vysoké školy technické a ekonomické v Českých Budějovicích, zastoupené JUDr. Pavlínou Pomijovou, advokátkou se sídlem Riegrova 2668/6c, 370 01 České Budějovice, jako vedlejšího účastníka řízení, t a k t o :

I. Postupem porušujícím čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky bylo rozsudkem Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 7. 2012 č. j. 21 Cdo 4890/2010-123 a rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 7. 2010 č. j. 19 Co 1057/2010-85 p o r u š e n o základní právo stěžovatele na spravedlivý proces garantované článkem 36 odst. 1 Listiny.

II. Proto se tato rozhodnutí r u š í .

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost o d m í t á .

O d ů v o d n ě n í :

I.

1. Včas zaslanou ústavní stížností, splňující formální náležitosti podání dle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí, neboť jimi bylo zasaženo do zásady rovnosti zakotvené v čl. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a do základního práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny.

2. Ústavní stížnost je přípustná [§ 75 odst. 1 a contrario zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], byla podána včas a splňuje i ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

3. Protiústavnost napadených rozhodnutí obecných soudů spatřoval stěžovatel v jejich nepřezkoumatelnosti, neboť se nedostatečně vypořádaly s podanou argumentací

a námitkami týkajícími se jak uvedené neústavnosti předmětného ustanovení zákoníku práce, tak i vady řízení vyplývající z nedostatku kompetence Ing. M. V. MBA, Ph.D., jednat jménem Vysoké školy technické a ekonomické v Českých Budějovicích (dále jen „VŠTE“). Pokud jde o neústavnost dotčeného ustanovení, stěžovatel poukazoval na to, že § 73 odst. 6 části věty první za středníkem zákoníku práce ve znění účinném do 31. 12. 2011, které stanovilo, že „odvoláním nebo vzdáním se pracovního místa vedoucího zaměstnance pracovní poměr nekončí; to neplatí, jestliže byl pracovní poměr založen jmenováním na dobu určitou“, porušuje ústavněprávní zásadu rovnosti. Neexistují žádné objektivní a rozumné důvody pro preferenční zacházení se zaměstnanci jmenovanými na vedoucí pracovní místo na dobu neurčitou na úkor zaměstnanců jmenovaných na dobu určitou. Zcela bezdůvodně tak docházelo přímo ze zákona k rozdílnému zacházení se zaměstnanci, kteří byli v relativně stejném postavení. Postup, kdy odvoláním zaměstnance jeho pracovní poměr nekončí, je zjevně projevem ochrany a sociální solidarity ve prospěch zaměstnance v jeho nerovném postavení vůči zaměstnavateli. Tato nerovnost znamenala též značnou sociální nejistotu vyplývající z toho, že zaměstnanci jmenovaní na dobu určitou mohli o práci přijít doslova ze dne na den a není jim poskytnuta absolutně žádné ochrana (např. ve formě lhůty, v níž by si mohli hledat jiné pracovní uplatnění). Rozlišovacím kritériem pro určení, zda zaměstnanec bude či nebude chráněn i po odvolání z vedoucího pracovního místa, je zde pouze jmenování na vedoucí pracovní místo na dobu určitou či neurčitou, což není založeno na žádném objektivním měřítku a není možné ho ospravedlnit ani ochranou či prosazením veřejného zájmu. Rozdílné zacházení mezi zaměstnanci nevede v daném případě k ochraně žádných veřejných hodnot a jeho důsledkem není ani ochrana jedné či druhé skupiny zaměstnanců, nelze v této právní úpravě shledávat ani určitý veřejný zájem, který by odůvodňoval omezení základních lidských práv. Ostatně zákonodárce později předmětné ustanovení novelizoval.

4. Podle stěžovatele se obecné soudy též nedostatečně vypořádaly i s další námitkou stěžovatele, a to námitkou týkající se podmínek řízení, resp. oprávnění právní zástupkyně vedlejšího účastníka, zmocněné k tomu Ing. M. V. MBA, Ph.D. (ten totiž při udělování zmocnění vystupoval jako statutární orgán vedlejšího účastníka, ač jím nikdy nebyl) za tuto jednat. Ing. M. V. MBA, Ph.D. odvozuje své oprávnění jednat jménem vedlejšího účastníka pouze na základě vnitřního předpisu VŠTE, což se ovšem děje bez jakékoliv zákonné opory. Žádný právní předpis ani statut žalované vysoké školy neumožňuje ani nepřepokládá, že by jakákoliv jiná osoba mohla být některým z orgánů školy pověřena výkonem funkce a pravomocí statutárního orgánu, resp. rektora. Soudy v napadených rozhodnutích přiznaly akademickému senátu oprávnění, které si tento sám a v rozporu se zákonem přisvojil. Umožnily tak svévolné rozšiřování okruhu osob oprávněných vykonávat působnost statutárního orgánu. Soudy tak přiznaly akademickému senátu pravomoc, zákonem danou výlučně prezidentu republiky, a jmenovanému postavení rektora, ač jím nikdy prezidentem republiky jmenován nebyl. Proto také veškeré úkony, které Ing. M. V. MBA, Ph.D. jménem vedlejšího účastníka vykonal, jsou nulitní od samého počátku a bylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces.

5. Vedlejší účastník upozornil na to, že možnost skončení pracovního poměru podle § 73 odst. 6 zákoníku práce je přímo navázána na vznik pracovního poměru na jmenované funkci podle § 33 odst. 3 zákoníku práce. Možnost odvolání a skončení pracovního poměru se tedy uplatní výlučně v souvislosti s výkonem jmenovaných funkcí, resp. tedy v zásadě vrcholných zaměstnaneckých funkcí odvozených od státu.

Vedlejší účastník na tomto místě poukázal na nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 83/06, v němž se Ústavní soud vyslovoval k § 33 odst. 3 zákoníku práce, jehož právní závěry lze obdobně aplikovat na § 73 odst. 6 zákoníku práce. Lze tedy konstatovat, že skutečnost, že odchylná úprava skončení (jakož i jmenování) se týká funkcí, které jsou navázány na stát nebo státní rozpočet, legitimuje stát k jejich odchylné úpravě, a to v rámci realizace státní politiky a plnění funkce státu, což odůvodňuje jistou diferenciaci. Stát je tak oprávněn určit, že určité vedoucí funkce budou obsazovány jmenováním na dobu určitou, stejně tak určit režim skončení pracovního poměru v případě odvolání. Pakliže je normováno stejné pravidlo v rámci jedné skupiny či kategorie osob, nemůže být uvedená úprava protiústavní. V případě zaměstnanců jmenovaných na dobu určitou jde o specifické funkce (vedoucích pracovníků organizačních složek státu nebo státních příspěvkových organizací), s nimiž je spojena řada pravomocí. Jsou-li tyto funkce nadány zvláštními pravomocemi a oprávněními a mj. i nadstandardním ohodnocením, doprovází je „přísnější“ úprava skončení pracovního poměru. Stát má u těchto vrcholných funkcí legitimní zájem na tom, aby mohl flexibilně ovlivňovat jejich výkon po personální stránce. Nelze argumentovat sociální nejistotou zaměstnanců pracujících na těchto pozicích. Právě veškeré benefity a oprávnění spojené s danou funkcí vyvažují a odůvodňují méně jistou pozici těchto zaměstnanců při jejich odvolání. Každý představitel takovéto vrcholné jmenované funkce mohl a měl být při jmenování srozuměn i s povinnostmi souvisejícími s touto funkcí a taktéž i s možností (resp. snadností) rozvázání pracovního poměru. Stěžovatel byl vědomě jmenován právě jen na pozici rektora a neexistuje žádný racionální důvod, proč by měl být stěžovatel nadále v pracovním poměru u vedlejšího účastníka. Podle názoru vedlejšího účastníka ostatně stěžovatel ani nedisponuje potřebným akademickým vzděláním, aby mohl působit v pozici akademického pracovníka.

6. Pokud jde o to, zda Ing. M. V. MBA, Ph.D. byl oprávněn jednat za vysokou školu, vedlejší účastník podotýká, že se tato otázka prvotně týká jeho vlastních práv a stěží může mít vliv na ústavní práva stěžovatele. Je diskusní, jakým způsobem mohly procesní úkony vedlejšího účastníka v předmětném řízení zkrátit stěžovatele na jeho právech, popř. zásadně ovlivnit spravedlivý proces. Stěžovatel navíc přehlíží, že pověření výkonem funkce rektora nebylo prvoplánovým a zamýšleným způsobem, jak protiprávně jednat za vysokou školu, nýbrž bylo de facto jediným východiskem, jak překlenout zjevnou mezeru v zákonu o vysokých školách. Byť zákon o vysokých školách nezná institut osoby pověřené výkonem funkcí rektora, ani takové osobě neukládá explicitní oprávnění jednat jménem vysoké školy jako statutární orgán, neobsahuje ani žádná ustanovení, který by pamatovala na situaci po odvolání rektora, když v této souvislosti podle zákona ani neexistuje žádná osoba, která by mohla za vysokou školu jednat. Vysoká škola již proto, aby mohla naplňovat svůj veřejně prospěšný účel, nemůže po delší období existovat bez statutárního orgánu, resp. jakékoliv osoby, která by jejím jménem jednala navenek. Přijaté řešení přitom nebylo projevem libovůle, nýbrž výsledkem důkladného zvážení platné právní úpravy, mj. za součinnosti s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Vysoké školství je v zásadě ovládáno principem akademické samosprávy, kdy působnost vysoké školy není v zásadě omezena a naopak je zásadně omezena ingerence do této samosprávy ze strany státu. Řešení dané situace bylo nezbytné nalézt v rámci samosprávy a logicky bylo na akademickém senátu, aby určil další kroky. Přijaté řešení bylo bezvýhradně akceptováno, a to Ministerstvem školství, jakož i samotnými vysokými školami. Proto je vedlejší účastník přesvědčen, že zcela legitimně jedná osobou pověřenou výkonem funkce rektora, když jde o jediné řešení, jak překlenout očividnou mezeru v zákonu

o vysokých školách a jak garantovat striktní zachování subjektivních práv všech. Proto vedlejší účastník navrhl odmítnutí ústavní stížnosti.

7. Ústavní soud zaslal stěžovateli vyjádření vedlejšího účastníka a Nejvyššího soudu (dle jeho názoru nemohlo být zasaženo do základních práv stěžovatele) k replice, ovšem ten na ně nijak nereagoval. Vyjádření okresního a krajského soudu nebyla, vzhledem k tomu, že se oba soudy zcela ztotožnili se závěry rozhodnutí Nejvyššího soudu, resp. všech napadených rozhodnutí, stěžovateli zasílána k replice.

8. Soudce Radovan Suchánek, člen II. senátu Ústavního soudu rozhodujícího o ústavní stížnosti stěžovatele, byl z projednání věci vyloučen usnesením Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2014 (č. l. 49). V souladu s rozvrhem práce jej proto nahradil soudce Stanislav Balík.

II.

9. Stěžovatel se žalobou na určení existence pracovního poměru domáhal toho, aby bylo určeno, že pracovní poměr mezi ním a žalovanou – VŠTE (dále též „žalovaná“) trvá, jelikož ustanovení § 73 odst. 6 zákoníku práce v tehdy platném znění přiznávalo kvalitativně odlišnou míru ochrany při odvolání z funkce zaměstnanců jmenovaných na dobu neurčitou na straně jedné, a zaměstnanců, jejichž pracovní poměr byl založen jmenováním na dobu určitou. Zároveň se domáhal toho, aby Okresní soud v Českých Budějovicích podal u Ústavního soudu návrh na zrušení § 73 odst. 6, věty první, část věty za středníkem zákoníku práce (č. l. 1 nn.)

10. Okresní soud v Českých Budějovicích napadeným rozhodnutím žalobu stěžovatele zamítl (č. l. 48 nn.). Odvolání z pracovního místa vedoucího zaměstnance bylo stěžovateli doručeno dne 1. 4. 2009, výkon práce stěžovatele na pozici rektora – vedoucího zaměstnance žalované vysoké školy a tudíž i pracovní poměr stěžovatele u žalované skončil dnem následujícím po tomto doručení, tj. dnem 2. 4. 2009. Podle okresního soudu bylo rozporované ustanovení v souladu mj. se zásadou rovnosti v právech vyjádřené v článku 1 Listiny. Návrh na přerušení řízení byl proto jako nedůvodný zamítnut.

11. Proti rozhodnutí okresního soudu se stěžovatel odvolal, přičemž své odvolání později doplnil (č. l. 68 nn.) o argument, že soud I. stupně porušil jeho právo na spravedlivý proces, a to tím, že připustil, aby za žalovanou v řízení jednala její právní zástupkyně zmocněná k tomu Ing. M. V. MBA, který při udělování zmocnění vystupoval jako statutární orgán žalované, ač jím nikdy nebyl. Dále stěžovatel upozornil na to, že soud posuzovanou věc nesprávně právně posoudil, a to z toho důvodu, že neaplikoval ustanovení § 40 zákona č. 236/1995, o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslance Evropského parlamentu ve spojení s ustanovením § 1 téhož zákona. Podle ustanovení § 40 tohoto zákona totiž platí, že pracovní nebo obdobný poměr poslance může zaměstnavatel ukončit proti jeho vůli jen s předchozím souhlasem předsedy komory Parlamentu, to platí i pro období 12 měsíců po zániku poslaneckého mandátu. Jinak je skončení pracovního nebo obdobného poměru neplatné. K odvolání stěžovatele tak došlo za trvání mandátu senátora Parlamentu České republiky, tedy v době trvání překážky skončení pracovního poměru podle inkriminovaného ustanovení. Pracovní poměr stěžovatele tudíž skončit nemohl. Ustanovení zákona

o platu představuje ve vztahu k ustanovením zákoníku práce, která jsou normou obecnou, normu speciální, jejíž aplikace má přednost před aplikací obecných ustanovení zákoníku práce o skončení pracovního poměru. Při jednání před odvolacím soudem právní zástupkyně vedlejšího účastníka uvedla, že nová argumentace uvedená žalobcem je nepřípadná, jedná se o novoty, přičemž všechny tyto novoty měly být žalobcem uvedeny před soudem I. stupně (č. l. 72).

12. Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudek soudu I. stupně potvrdil (č. l. 85 nn). Nejprve se zabýval, zda byly splněny podmínky řízení, přičemž se nespokojil s tím, že soud I. stupně učinil svůj závěr na základě sdělení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky ze dne 18. 11. 2009, nýbrž provedl doplnění dokazování Volebním a jednacím řádem Akademického senátu Vysoké školy technické a ekonomické. Zjistil přitom, že v jeho čl. 11 je upravena situace po odstoupení a či odvolání rektora. Dle čl. 11 odst. 1 je to senát zodpovědný za řešení situace školy v přechodném období od okamžiku odstoupení či odvolání rektora do okamžiku jmenování rektora nového tak, aby byla zajištěna kontinuita výkonu funkce statutárního orgánu. Dle odst. 2 senát zajistí výkon funkce statutárního orgánu VŠTE pro přechodné období pověřením určité osoby a současně senát bez zbytečných odkladů učiní veškeré kroky k vyhlášení řádné volby nového rektora. Dle čl. 11 odst. 3 osoba pověřená výkonem funkce statutárního orgánu je určena volbou senátu. Jeho usnesením byl také pověřen dne 24. 3. 2009 výkonem funkce rektora Ing. M. V. MBA., Ph.D. Tento Volební a jednací řád akademického senátu Vysoké školy technické a ekonomické v Českých Budějovicích byl Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy registrován dne 19. 3. 2009 a je ve smyslu ustanovení § 36 odst. 4 zákona o vysokých školách platným. Pokud šlo o námitku ústavním principem rovnosti, odvolací soud poznamenal, že jestliže stát poskytne v zájmu zajištění svých funkcí určité skupině méně výhod než jiné, může tak ve veřejném zájmu a pro veřejné blaho učinit. Zájem na fungování organizačních složek, jejichž prostřednictvím stát realizuje své funkce, je nepochybně veřejným zájmem, a proto by stát měl mít rozhodující právo určit, kdo bude jeho jménem vystupovat či plnit úkoly. Dále krajský soud konstatoval, že podle jeho názoru nebylo obecně známou skutečností, že žalobce byl senátorem Parlamentu České republiky a že by tuto skutečnost nebylo třeba dokazovat. Navíc nelze pominout, že žalobce byl před soudem I. stupně poučen o tom, že rozhodné skutečnosti o věci samé je třeba uvést a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání. Pokud stěžovatel své tvrzení o tom, že je senátorem neuvedl, nemohou být v odvolacím řízení uplatněny. Odvolací soud proto zamítl pro nepřípustnost důkazy navrhované stěžovatelem v odvolacím řízení a nepřihlédl ani k jeho tvrzení, že je senátorem Parlamentu České republiky.

13. Rozsudkem Nejvyššího soudu (č. l. 123 nn.) bylo dovolání stěžovatele zamítnuto, ač dovolací soud připustil, že uvedená právní úprava může být vnímána jako nepřípadná. Na druhou stranu není logického důvodu, aby pracovní poměr odvolaného vedoucího zaměstnance pokračoval po zbytek doby v jiné funkci, než na kterou byl původně jmenován, bylo-li původním úmyslem a výrazem svobodné a vážné vůle účastníků založit pracovní poměr toliko na tu vedoucí funkci, do které byl zaměstnanec jmenován. Bylo-li výrazem shodné vůle účastníků založit pracovní poměr na dobu určitou, musel být žalobce srozuměn s podmínkami, za nichž se tak děje, a tedy i možnou sociální nejistotou, která není ostatně vyloučena ani při jmenování zaměstnance na dobu neurčitou. Ve vztahu ke stěžovatelem zpochybňované ústavnosti ustanovení § 73 odst. 6 části první věty před středníkem zákoníku práce nelze spatřovat porušení ústavněprávní

zásady rovnosti v právech ani v tom, že se právní postavení odvolaného vedoucího zaměstnance liší v závislosti na tom, zda byl jmenován na dobu určitou, nebo neurčitou. Důsledkem počáteční rozdílnosti jejich právního postavení při založení pracovního poměru nemusí být totiž nutně totožnost jejich postavení při odvolání z funkce, nýbrž rozdílnost jejich právního postavení při odvolání z funkce. Nerozhodná je též okolnost, že se zákonodárce později přiklonil k té variantě, že pracovní poměr odvolaného vedoucího zaměstnance, který byl založen jmenováním na dobu určitou, skončí uplynutím doby, neboť sama o sobě neznamená, že předchozí právní úprava byla ústavně nekonformní. Odvolacímu soudu nebylo možno též vytýkat, že nepřihlédl k ustanovení § 40 zákona o platu. Z hypotézy této právní normy vyplývá, že samotná okolnost, že žalobce je senátorem, není sama o sobě tou právně významnou skutečností, která – kdyby byla tvrzena včas – by byla relevantní pro rozhodnutí věci. Touto relevantní skutečností je totiž to, zda předseda komory Parlamentu vyslovil svůj předchozí souhlas se skončením pracovního poměru poslance či senátora, nebo zda tento souhlas nedal. Je mimo pochybnost, že, i kdyby v jihočeském regionu jinak bylo všeobecně známo postavení žalobce v zákonodárném sboru, otázka vlastního předchozího souhlasu se skončením pracovního poměru žalobce není skutečností, která by byla obecně známá nebo známa soudu z jeho činnosti. Proto bylo na žalobci, aby tvrdil, že uvedená podmínka nebyla splněna; neučinil-li tak sám, nebyl zde důvod, aby se touto otázkou navíc zabýval soud. Pokud jde o porušení práva na spravedlivý proces, Nejvyšší soud nemohl k této námitce přihlížet, jelikož vadou byl postižen účastník odlišný od dovolatele.

14. Ústavní soud dále ze spisu zjistil, že stěžovatel podal dne 22. 6. 2012 žalobu na obnovu řízení, jelikož v řízení vedeném u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 6 Ca 147/2009 bylo rozhodnutí prezidenta, kterým vyhověl návrhu Akademického senátu a odvolal stěžovatele z pozice rektora, zrušeno. Proto měl stěžovatel za to, že funkce rektora odvoláním z funkce nezanikla. Stěžovatel považoval inkriminované rozhodnutí městského soudu za významnou skutečnost, která je způsobilá ovlivnit rozhodnutí soudu ve věci jeho žaloby o určení existence pracovního poměru, a proto navrhl, aby byla povolena obnova řízení (č. l. 130).

15. Inkriminovaným rozhodnutím Městského soudu v Praze ze dne 22. 3. 2012 6 Ca 147/2009 bylo zrušeno rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 25. 3. 2009 č. j. KPR 1772/2009 a vráceno mu k dalšímu řízení. Podle názoru městského soudu musí rozhodnutí o odvolání rektora obsahovat odůvodnění. V rozhodnutí prezidenta republiky ale absentovalo vypořádání se s námitkami stěžovatele, že Akademický senát se usnesl na podání návrhu na jeho odvolání v nesprávném složení a že tento neměl zákonem předepsaný počet členů. Tyto podklady měly být zhodnoceny a výsledek správního řízení měl být uveden v napadeném rozhodnutí. Jelikož napadené rozhodnutí nemělo vyžadované náležitosti, bylo nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů. Městský soud též připomenul, že obecné soudy v civilním řízení vycházely z toho, že existovalo správní rozhodnutí, které se vztahovalo k projednávanému postu. Platí totiž pro ně presumpce správnosti do doby, než je rozhodnuto o jejich nezákonnosti (č. l. 133nn). Kasační stížnost VŠTE byla vzata zpět, a proto Nejvyšší správní soud řízení zastavil (č. l. 138).

16. Usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 23. 10. 2012 č. j. 25 C 690/2009-166 byla žaloba na obnovu řízení zamítnuta, neboť pracovní poměr u žalované již musel skončit uplynutím čtyřletého funkčního období, na které byl

žalobce do pozice rektora žalované jmenován, a proto nebyly podmínky předpokládané ustanovením § 228 odst. 1 písm. a) o. s. ř. kumulativně splněny. Usnesením ze dne 4. 7. 2013 č. j. 19 Co 599/2013-211 Krajský soud v Českých Budějovicích usnesení soudu I. stupně věcně potvrdil.

III.

17. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

18. Úkolem Ústavního soudu je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv kontrola "běžné" zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud není povolán k přezkumu správnosti aplikace "podústavního" práva. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů veřejné moci porušena stěžovatelova základní práva či svobody chráněné ústavním pořádkem České republiky, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace.

19. Ustanovení čl. 2 odst. 3 Ústavy, resp. čl. 2 odst. 2 Listiny stanovuje, že státní moc je možno uplatňovat jen v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon, přirozeně při respektu k principu proporcionality plynoucímu z požadavku právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy) tak, aby byl minimalizován zásah do základních práv dotčeného, která jsou ve hře. Pokud se tomu tak neděje, představuje jednání či akt státní moci svévoli. Jak Ústavní soud opakovaně zdůraznil, nikoliv každé porušení norem podústavního práva při jejich aplikaci či interpretaci způsobuje zároveň i porušení základního práva jednotlivce. Avšak porušení některé z norem podústavního práva v důsledku libovůle (vykonávané např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, může být způsobilé zasáhnout do základního práva a svobody jednotlivce [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 346/01 ze dne 14. 3. 2002 (N 30/25 SbNU 237)].

20. Spravedlivým procesem se rozumí celý postup a ucelený řetězec postupů, kdy jsou soudní cestou chráněna práva a právem chráněné zájmy osob. Jinými slovy právo na spravedlivý proces je ústavně zaručené právo každého na přístup před nezávislého a nestranného soudce, před nímž se domáhá ochrany svých práv. Jde o zákonem stanovený procesní postup a zákonem upravené soudní řízení. Jde tedy o celý řetězec záruk zákonnosti, které v souhrnu odpovídají nárokům ústavnosti vyjádřené v ústavním pořádku České republiky. Všechny tyto aspekty zajišťují „fair trial“. Jedním z kritérií k úspěšnému uplatnění ústavní stížnosti je i její racionalita. Zásah do základních práv stěžovatele musí dosahovat jistého stupně intenzity, způsobilého velmi pravděpodobně přivodit změnu rozhodnutí obecných soudů (srov. nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 169/09 dostupný na http://nalus.usoud.cz/).

21. Porušením práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod pak *„může být i situace, kdy v hodnocení skutkových zjištění absentuje určitá část skutečností, která vyšla v řízení najevo, eventuálně - nebo tím spíše - pokud byla účastníkem řízení namítána, nicméně obecný soud ji v celém souhrnu posuzovaných skutečností právně nezhodnotil, aniž by dostatečným způsobem odůvodnil např. její irelevantnost*“ (srov. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 620/02, N 177/35 SbNU 365, či nález sp. zn. I. ÚS 274/04, N 53/48 SbNU 607). Pokud obecný soud postupuje

takto, dopouští se mj. i libovůle, zakázané v čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) pak Ústavní soud vyslovil názor, že: „(...) *je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritu věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 in fine, odst. 3 občanského soudního řádu, neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) rozhodnutí a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem, odůvodněná rozhodnutí naplňují - jako neoddělitelná součást "stanoveného postupu" - ústavní kritéria plynoucí z Listiny (čl. 38 odst. 1). Obdobně jako ve skutkové oblasti, i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny), jak jim Ústavní soud rozumí*.“

22. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že Ústavní soud je vázán pouze petitem podaného návrhu, nikoliv jeho právním odůvodněním. Ústavní soud proto může zvážit přezkoumání i z pohledu jiných základních práv a svobod než těch, která jsou zmíněna v návrhu. V tomto případě se jako klíčová jeví otázka, zda nebylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces, pokud v řízení obecné soudy v jeho věci nerespektovaly kogentní právní normu stanovenou ustanovením § 40 zákona č. 236/1995, o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslance Evropského parlamentu ve spojení s ustanovením § 1 téhož zákona. Nutnost zohlednit toto (kogentní) ustanovení Ústavní soud dovodil z koncepce formálního právního státu, z něhož lze dovodit mj. i princip *iura novit curia* (srov. nález sp. zn. IV. ÚS 28/97 ze dne 25. 9. 1997, N 115/9 SbNU 77).

IV.

23. Podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na úctě k právům a svobodám člověka a občana. V základu koncepce právního státu stojí myšlenka vázanosti výkonu veškeré státní moci ústavou a úcta k právům a svobodám každého jednotlivce. Z požadavku uznání absolutní hodnoty jednotlivce, který stojí v samotném základu moderních liberálních demokracií, pak vyplývá celá orientace fungování státu a státní moci. Protože účelem fungování státu a státní moci je bezpochyby v prvé řadě zajištění respektu k právům a svobodám jednotlivce, musí být koncept právního státu adekvátně vykládán: „princip právního státu vychází z priority občana před státem, a tím i z priority základních občanských a lidských práv a svobod" [nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 43/93 ze dne 12. 4. 1994 (N 16/1 SbNU 113; 91/1994 Sb.)]. Úkolem soudce v podmínkách právního státu je mj. zaručit efektivitu uplatňování práv jednotlivce (srov. Canivet, G. L´incidence de la rule of law sur le systeme judiciaire français. In: *Human Rights, Democracy and the Rule of Law. Liber Amicorum Luzius Wildhaber*. Dike Verlag, Nomos Verlagsgesellschaft, Zürich, Baden-Baden 2007, s. 1170). Naznačená konstrukce materiálního právního státu tudíž zřetelně překonává původní ideu formálního právního státu koncepčně vycházejícího z legalismu a pozitivismu. I dnes se však princip právního státu váže na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání (srov. O´Hood, P., Jackson, P.: *Constitutional and Administrative Law,* 7. Edition, Sweet and Maxwell,

London 1987, s. 33 a násl.). Na tuto skutečnost ostatně již několikrát upozornil Ústavní soud, podle jehož názoru v demokratickém právním státu musí mít právo náležitou kvalitu formální [srov. nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. 2. 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 45]. V teorii práva se v tomto kontextu mluví o tzv. formálních hodnotách práva, které sice neurčují obsah právních předpisů, mají však právu zajistit samotnou existenci a dále akceptaci a aplikovatelnost: mezi tyto hodnoty patří hodnoty řádu, předvídatelnosti, svobody od arbitrárnosti, právní rovnosti či právní jistoty (Summers, R. S.: *Essays in Legal Theory*. Dordrecht - Boston - London: Kluwer Publishing, 2000, s. 30). Právní filosof Neil MacCormick v tomto kontextu mluví o etice legalismu, pro kterou jsou příznačné pravidelnost, předvídatelnost, jistota, trvalost a jednota (cit. dle Přibáň, J.: *Disidenti práva*, Praha 2001). Podle názoru Ústavního soudu mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. 2. 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 36]. Každá právní úprava musí vyjadřovat respekt k obecným zásadám právním (principům), jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost právních aktů, které strukturují právní řád demokratického právního státu, resp. jsou z něj odvoditelné. Jedním z nároků plynoucích z principu právního státu je požadavek předvídatelnosti práva [viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 287/04 ze dne 22. 11. 2004 (N 174/35 SbNU 331), sp. zn. I. ÚS 431/04 ze dne 22. 2. 2005 (N 31/36 SbNU 347), sp. zn. IV. ÚS 167/05 ze dne 26. 4. 2005 (N 94/37 SbNU 277), sp. zn. Pl. ÚS 38/04 ze dne 20. 6. 2006 (N 125/41 SbNU 551; 409/2006 Sb.)].

24. Princip předvídatelnosti práva jakožto důležitý atribut právního státu podstatným způsobem souvisí s principem právní jistoty a je nezbytným předpokladem obecné důvěry občanů v právo. Jak již v minulosti Ústavní soud několikrát konstatoval, neopomenutelnou komponentou principu právní jistoty je předvídatelnost práva a legitimní předvídatelnost postupu orgánů veřejné moci v souladu s právem a zákonem stanovenými požadavky [srov. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 690/01 ze dne 27. 3. 2003 (N 45/29 SbNU 417), nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 487/03 ze dne 11. 5. 2005 (N 103/37 SbNU 383) či nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2070/07 ze dne 13. 12. 2007 (N 223/47 SbNU 935)]. Princip právní jistoty také důležitým způsobem souvisí s důvěrou občanů v právo [srov. nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 296/01 ze dne 26. 11. 2002 (N 145/28 SbNU 287)]: „*Jedním ze základních znaků a předpokladů právního státu a zároveň právní jistoty jako jednoho z jeho atributů je takové uspořádání státu, v němž každý, fyzická osoba i osoba právnická, může mít důvěru v právo*“ (Knapp, V.: *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 205). Z charakteru právního státu lze dovodit i legitimní požadavek, že se každý může spolehnout na to, že mu státní moc dopomůže k realizaci jeho subjektivních nároků a nebude mu v jejich uplatnění bránit. Požadavek právní jistoty se dotýká jak tvorby práva (tj. otázky stability práva a zákonnosti jeho tvorby), tak aplikace práva. Zásady právní jistoty a předvídatelnosti soudního rozhodnutí opravňují „*účastníka řízení předpokládat, že soud zná právo a že bude výkladově jednoznačná ustanovení obecně závazných předpisů vykládat v souladu s jejich jednoznačností*“ (srov. nález sp. zn. II. ÚS 3288/07 ze dne 24. 4. 2008, N 77/49 SbNU 141).

25. Americký právní teoretik Lon L. Fuller zformuloval ve svém díle *Morálka práva* osm požadavků vnitřní morálky práva, mezi něž zařadil též požadavek vyhlašování právního aktu (Fuller, L. *Morálka práva*. Praha: OIKOYMENH, 1998, s. 51n.). Jednoduše řečeno, podle Fullera má každý člověk právo vědět, co je v daném státu

platným právem. Právo je specifické tím, že vyžaduje bezvýjimečnou aplikaci pravidel, která byla dříve ohlášena jednotlivým právním subjektům. Tento charakter práva je možno dát do souvislosti s jedním ze základních principů práva, jímž je zásada veřejnosti práva. Podle této zásady právní norma nemůže nabýt účinnosti dříve, než je vyhlášena způsobem stanoveným zákonem, a tím je umožněna její obecná znalost (Knapp, V. a kol.: *Tvorba práva a její současné problémy*. Praha: Linde, 1998, s. 236). Důsledkem zásady veřejnosti práva je existence pravidla, dle kterého neznalost právního předpisu neomlouvá (*ignorantia iuris non excusat*). Je notoricky známou skutečností, typickou pro všechny moderní právní řády, že neznalost práva nezbavuje nikoho odpovědnosti za jeho porušení. Této odpovědnosti jednotlivců pak odpovídá zrcadlově odpovědnost orgánů veřejné moci, resp. zde obecných soudů, aby v souladu s účely a cíli demokratického právního státu aplikovaly (kogentní, ale nejen je) normy právního řádu zcela v duchu zásady *iura novit curia*, aniž by měl účastník řízení povinnost upozorňovat je na jejich znění. Význam této zásady přitom vyplývá již z toho, soudnictví byl v architektuře demokratického právního státu svěřen úkol „*zabraňovat rozporu mezi deklarovaným právem a právem skutečně* uplatňovaným“ (Fuller, L. *Morálka práva*. Praha: OIKOYMENH, 1998, s. 79).

26. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických materiálně pojímaných právních států, má proto významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Principu právního státu je tak imanentní princip předvídatelnosti práva a zákaz výkonu libovůle orgány veřejné moci (srov. nález sp. zn. I. ÚS 420/09 ze dne 3. 6. 2009 (N 131/53 SbNU 647). Podle ústavní zásady *iura novit curia,* vymezované především civilněprávní dogmatikou, pak platí, že „*znalost norem, jejich interpretace a aplikace, je věcí soudu (...). Znalosti platného práva a způsobilost k jejich závazné interpretaci a aplikaci získává mimo proces. Poznávání objektivního práva předmětem procesu není*“ (Winterová, A. a kol.: *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2011, s. 79). S ohledem na zásadu *iura novit curia*, která je přímým reflexem koncepce formálního právního státu, je poukaz obecných soudů na zásadu koncentrace řízení a s ní související stěžovatelovu povinnost tvrzení (že byl senátorem, že nebyl dán souhlas předsedy komory Parlamentu) bezpředmětný. Kvůli působení této ústavní zásady nemůže obstát odkaz na koncentrační zásadu řízení, podle které by již nešlo daná ustanovení zákona o platu zohlednit, protože na ně stěžovatel nepoukazoval již v řízení před soudem I. stupně [neuplatní se pravidlo, že „*rozhodné skutečnosti o věci samé je třeba uvést a důkazy označit k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání, popřípadě uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností*“ cit. odvolacím soudem na str. 7 jeho rozhodnutí, neboť ve věci stěžovatele nejde o skutečnosti, které by bylo třeba dokazovat, nýbrž o znalost práva, které předmětem procesu není]. Ustanovení právních předpisů musí vzít obecné soudy v potaz, aniž by na ně účastník v řízení upozorňoval, což se ve věci stěžovatele zjevně vztahuje i na inkriminovaná ustanovení zákona o platu. Obecné soudy v projednávané věci pochybily, pokud nevzaly v potaz ustanovení § 40 zákona o platu [podle něhož „*Pracovní nebo obdobný poměr poslance může zaměstnavatel ukončit proti jeho vůli jen s předchozím souhlasem předsedy komory Parlamentu; to platí i pro období 12 měsíců po zániku poslaneckého mandátu. Jinak je skončení pracovního nebo obdobného poměru neplatné*.“] ve spojení s ustanovením § 1 cit. zákona, které zavádí legislativní zkratku „poslanec“ [to stanoví, že „*Tento zákon upravuje plat a některé další náležitosti spojené s výkonem funkce: a) poslance a senátora Parlamentu (dále jen "poslanec")*“], jelikož šlo o ustanovení kogentní, které se na věc stěžovatele muselo bezvýjimečně

použít (uplatnit). Inkriminovaná ustanovení totiž zavazují „*své adresáty bezvýhradně a musí být na danou skutkovou podstatu aplikována vždy. Tím také vylučují jakoukoli autonomní tvorbu práva na danou skutkovou podstatu*“ (srov. Knapp, V.: Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 53 an.). Podle názoru Ústavního soudu neobstojí, jak bude ukázáno níže, ani odkaz odvolacího soudu na to, že nebylo obecně známou skutečností, že stěžovatel byl senátorem Parlamentu České republiky (bod 26), a ani formalistický poukaz Nejvyššího soudu, že soudu I. stupně nebylo známo, zda předchozí souhlas předsedy komory Parlamentu byl dán, či nebyl (bod 27).

27. Ústavní soud připomíná, že ustanovení § 121 o. s. ř. vyjímá skutečnosti, které není třeba během řízení dokazovat. Kromě právních předpisů uveřejňovaných či oznámených ve Sbírce zákonů (viz výše) a skutečností známých soudu z jeho činnosti mezi ně patří i skutečnosti obecně (či notoricky) známé (tzv. notoriety). Obecně známou skutečností je „*taková skutečnost, která je, byť alespoň místně, známa širokému okruhu osob (soudu, účastníkům, i veřejnosti), i když samozřejmě není třeba zjišťovat, zda je konkrétně známa každé jednotlivé osobě*“ (Winterová, A. a kol.: *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2011, s. 229). Jinak řečeno, v případě obecně známých skutečností ve smyslu ustanovení § 121 o. s. ř. přitom „*není nutné, aby šlo o skutečnosti, které jsou známy úplně každému; postačí, že tyto skutečnosti jsou známy širokému okruhu osob v určitém místě a čase (tedy i soudcům)*“ (Drápal, L., Bureš, J. a kol.: *Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 875). Kromě skutečností obecně známých bez dalšího jde též o ty, „*jež je možné bez větších obtíží a odborných znalostí zjistit z médií, z literatury*“ (Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol: *Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 438). Právě proto, že informaci o tom, že stěžovatel byl zvolen senátorem, šlo zcela jednoduše zjistit z médií [jak na to stěžovatel též upozorňoval, když navrhoval důkaz kopiemi článků publikovaných např. v Mladé frontě dnes či Českobudějovickém deníku. Bylo by proto daleko přiměřenější, chtěl-li být odvolací soud korektní, aby toto tvrzení stěžovatele podrobil případným námitkám druhé strany, která by mohla nabídnout důkaz, že skutečnost, kterou by soud z hlediska dokazování považoval za notorietu, se má jinak.], protože spor mezi ním a VŠTE byl poměrně medializován, nemohly obecné soudy odhlédnout od skutečnosti, že se na stěžovatele jakožto senátora má vztahovat inkriminované (kogentní) ustanovení zákona. Nelze proto akceptovat argument (kvůli jeho formalismu), že stěžovatel pochybil, když přes poučení soudu neuvedl, že je senátorem, jelikož obecné soudy nefungují v jakémsi „vzduchoprázdnu“ nebo „vakuu“ a bez větších obtíží mohly skutečnost, že jde o pracovněprávní spor senátora a vysoké školy, v níž stěžovatel vykonával funkci rektora, o skončení pracovního poměru (a proto si též musely být vědomy nutnosti zohlednit na danou skutkovou podstatu ustanovení zákona o platu), z médií vědět, a proto šlo v daném případě ve smyslu výše řečeného o skutečnost obecně známou.

28. Ústavní soud se konečně neztotožnil ani se sofistikovanou argumentací Nejvyššího soudu, jenž rozhodující skutečnost spatřoval v tom, že otázka vlastního předchozího souhlasu se skončením pracovního poměru stěžovatele není skutečností, která by byla obecně známá nebo známa soudu z jeho činnosti, a proto bylo na stěžovateli, aby tvrdil, že uvedená podmínka nebyla splněna (bod 13). Podle názoru Ústavního soudu je nutno aplikaci předmětné kogentní právní normy posoudit z hlediska těsnosti její vazby k předmětu řízení (tj. otázku trvání, či ukončení pracovněprávního poměru proti vůli stěžovatele nelze věcně vyřešit bez zohlednění této právní normy, která se na skutkově dostatečně vymezený stav – nesouhlas senátora s ukončením jeho pracovního poměru –

přesně vztahuje). Je-li pro spravedlivé rozsouzení věci (platnosti, či neplatnosti skončení pracovního poměru) nezbytné zohlednění předmětné (navíc kogentní) právní normy, představuje opačný postup obecných soudů, a to navzdory odkazu na civilněprávní zásadu koncentrace řízení, zjevně svévoli, která pak způsobuje, a to kvůli nerespektování ústavněprávních principů vyplývajících z konceptu právního státu (*iura novit curia*), porušení základního práva či svobody (srov. např. sp. zn. I. ÚS 558/01 ze dne 25. 11. 2003, N 136/31 SbNU 205; aj.). Výše rozebrané ústavní principy právní jistoty a předvídatelnosti práva je totiž nutno aplikovat jako korektiv, který má v procesu interpretace a aplikace práva dopomoci nalezení spravedlnosti, které by nebylo učiněno za dost, pokud by orgány aplikující právo postupovaly formalisticky, tj. v projednávané věci pouze s odkazem na ustanovení o. s. ř. zakotvující procesněprávní zásadu koncentrace řízení (srov. na str. 6 a násl. rozhodnutí Nejvyššího soudu odkaz na ustanovení §§ 79 odst. 1, 101 odst. 1, 118a odst. 1, 118b odst. 1, 119a odst. 2 a 120 odst. 1 o. s. ř.). Ústavní soud přitom často opakuje, že přepjatý formalismus vede jen k sofistikovanému zdůvodnění zjevné nespravedlnosti [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 127/96 (N 68/5 SbNU 519)]. Byla-li v této věci předmětem řízení otázka trvání, resp. ukončení pracovního poměru senátora, nemohly se obecné soudy z důvodu těsné vazby inkriminované právní normy (ustanovení § 40 zákona o platu) na předmět řízení (tj. na řešení předmětného sporu) jejímu náležitému zohlednění vyhnout: na uvedenou skutkovou podstatu nemohlo být uvedené ustanovení neaplikováno, jelikož zavazuje své adresáty bezvýhradně (bod 25), a proto také stěžovatelova věc nemohla být soudy rozsouzena bez zohlednění (aplikace) dané právní normy. Za těchto okolností bylo projevem nepřípustného formalismu trvat na tom, že stěžovatel pochybil, když v řízení před soudem I. stupně netvrdil, že tento souhlas nebyl dán; těmito sofistikovanými argumenty se Nejvyšší soud nemohl formalisticky vyhnout její aplikaci, jsou-li naplněny pro to subsumpční podmínky. Existuje-li v právním řádu takováto kogentní právní norma, zjevně relevantní pro předmět řízení a rozsouzení věci (bez níž věc nelze právně vyřešit), musí ji obecné soudy při svém rozhodování zohlednit, jelikož autonomní tvorba práva pro danou skutkovou podstatu je vyloučena (viz bod 25). Zamýšlel-li zákonodárce, aby ukončení pracovněprávního vztahu proti vůli dané veřejně činné osoby bylo bezvýjimečně regulováno předmětným ustanovením, nemohou se obecné soudy zbavit své odpovědnosti za to, aby posoudily, zda podmínka stanovená v této normě byla, nebo nebyla naplněna. Bude proto na obecných soudech, aby zhodnotily, jakým způsobem je danou právní normu v řízení nutno aplikovat.

29. Ústavní soud si je konečně vědom i toho, že paralelně probíhalo (či ještě probíhá) řízení před správními soudy, resp. správními orgány (zde prezidentem republiky), které se týká veřejnoprávních aspektů odvolání z funkce rektora, konkrétně toho, že se prezident republiky při odvolání stěžovatele z funkce rektora nevypořádal se všemi námitkami jím uplatněnými. Městský soud v Praze svým rozhodnutím (viz bod 15) rozhodnutí prezidenta, jímž prezident vyhověl návrhu VŠTE a odvolal stěžovatele z funkce rektora, pro nepřezkoumatelnost zrušil, jelikož napadené rozhodnutí neobsahovalo vlastní důvody odvolání z funkce rektora ani vypořádání se s námitkami ohledně složení Akademického senátu a procedury jednání před přijetím usnesení o návrhu na odvolání stěžovatele. Stěžovatel v tomto řízení upozorňoval na to, že (1) Akademický senát se měl usnést na podání návrhu o jeho odvolání v nesprávném složení a že (2) Akademický senát neměl zákonem předepsaný počet členů. Podle názoru Ústavního soudu by měl odvolací soud vzít v dalším řízení v potaz výsledek tohoto paralelního řízení před správními orgány, resp. soudy, neboť řeší důležitou otázku pro řízení, tj. zda byl stěžovatel vůbec platně odvolán z funkce rektora. Ačkoliv

pro civilní soudy platí presumpce správnosti správních rozhodnutí do doby, než je rozhodnuto o jejich nezákonnosti, za dané situace kvůli provázanosti těchto řízení se Ústavnímu soudu jeví jako nezbytné, aby civilní soudy výsledek tohoto řízení o tom, zda pro rozhodnutí o tom, zda pracovní poměr byl řádně ukončen, respektovaly (i když samozřejmě pracovní poměr sjednaný na dobu určitou musel dnes uplynutím času zaniknout). Bez zohlednění výsledku tohoto řízení se nelze kvůli vzájemné souvislosti těchto procesů dobrat spravedlivého výsledku ve věci.

30. Shrnuto, bylo tedy na obecných soudech, aby – v duchu ústavní zásady *iura novit curia* – posoudily předmětný spor v souladu s aplikovatelnými právními předpisy, tedy i ustanovením § 40 zákona o platu (ve spojení s jeho ustanovením § 1). V projednávané věci z principu právního státu plyne požadavek, že nemůže být akceptována autonomní tvorba práva na danou skutkovou podstatu, nýbrž musí být zohledněna kogentní právní norma, která se má na danou skutkovou podstatu aplikovat vždy. Jestliže obecné soudy nepřihlédly k tomu, že stěžovatel byl zvolen senátorem, a proto se na jeho věc bezvýhradně vztahuje kogentní ustanovení § 40 zákona o platu, jednaly tak v rozporu s principem právní jistoty a důvěry občana v právo, a porušily tak stěžovatelovo právo na spravedlivý proces (viz body 19 a 20).

V.

31. Ústavní soud se vyslovil i k dalším stěžovatelem v ústavní stížnosti vznášeným námitkám, s nimiž se neztotožnil. I když stěžovatel výslovně nenavrhoval zrušení § 73 odst. 6 části věty první za středníkem zákoníku práce, z obsahu jím uplatněné argumentace lze dovodit, že se spíše než ústavně konformního výkladu domáhá neaplikování předmětné právní úpravy z důvodu její protiústavnosti. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 3489/12 ze dne 23. 5. 2013, „*retroaktivní účinek [případného nálezu Ústavního soudu] je v zásadě přípustný, v konkrétním případě je však vždy třeba poměřovat kolizi zájmu na ochraně protiústavním zákonem dotčené ústavní normy s principy právní jistoty a důvěry v právo. Nelze totiž popřít, že i protiústavní zákonná ustanovení byla součástí právního pořádku a jednotlivci jednali v důvěře v jejich platnost a přizpůsobovali jim své chování. Vždy je proto třeba zvažovat, zda by v důsledku zpětného omezení jejich aplikovatelnosti nevznikla účastníkům právních vztahů, a to především s ohledem na plynutí času, mnohem větší újma, než jak by tomu bylo v případě, pokud by zůstal právní stav vzniklý na základě protiústavního zákona nedotčen*.“ Zpětné vyloučení aplikace zákona (nebo jeho části) z důvodu jeho rozporu s ústavním pořádkem může být v podstatě jen následkem nálezu Ústavního soudu, kterým byl tento zákon zrušen, nebo kterým byla s ohledem na jeho předchozí pozbytí účinnosti vyslovena jeho protiústavnost [srov. nález ze dne 29. ledna 2008 sp. zn. Pl. ÚS 72/06 (N 23/48 SbNU 263; 291/2008 Sb.), body 15, 16 a 52]. Jen Ústavnímu soudu je podle čl. 87 odst. 1 písm. a) nebo čl. 95 odst. 2 Ústavy, v obou případech ve spojení s čl. 89 odst. 2 Ústavy, svěřena pravomoc rozhodnout se všeobecnou závazností o nesouladu zákona s ústavním pořádkem. Stěžovatel se však domáhá neaplikování zákona z důvodu jeho protiústavnosti navzdory tomu, že ten zatím nebyl předmětem řízení o kontrole norem. Ostatně ani obecné soudy nemohly za situace, kdy se Ústavní soud dosud nevyjádřil k ústavnosti inkriminované zákonné úpravy, rozhodnout o protiústavních důsledcích této úpravy toliko s odkazem na stěžovatelem tvrzený nedostatek. Pakliže by i měly pochybnosti o ústavnosti předmětné právní úpravy a dospěly by k závěru, že jediným prostředkem ochrany základních práv stěžovatele je její neaplikování, musely by iniciovat řízení o kontrole norem, v němž by

byl její soulad s ústavním pořádkem postaven najisto rozhodnutím Ústavního soudu, z něhož by v případě derogace vyplynuly i důsledky ve vztahu k další aplikaci zrušených ustanovení. Obecné soudy však, jak je patrné z napadených rozhodnutí, v tomto směru žádné pochybnosti neměly. Důvod k předložení návrhu na zrušení předmětné právní úpravy nakonec neshledal v uplatněné argumentaci ani v tomto řízení příslušný II. senát Ústavního soudu, který je podle § 64 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu k takovémuto návrhu rovněž legitimován. Stejně jako v nálezu sp. zn. III. ÚS 3489/12 musel totiž i v nyní projednávané věci poukázat na ustálenou judikaturu Ústavního soudu [srov. zejména nález ze dne 6. února 2007 sp. zn. Pl. ÚS 38/06 (N 23/44 SbNU 279; 84/2007 Sb.) a nález ze dne 18. prosince 2007 sp. zn. IV. ÚS 1777/07 (N 228/47 SbNU 983)], podle níž možnost retroaktivního účinku derogačního nálezu Ústavního soudu závisí v podstatné míře na povaze dotčeného právního vztahu, tedy zda jde o vztah vertikální, tj. mezi jednotlivcem a veřejnou mocí, nebo horizontální, tj. mezi jednotlivci navzájem. Zatímco v případě vertikálních právních vztahů je výše popsaný retroaktivní účinek zásadně přípustný, je-li v neprospěch veřejné moci, v případě vztahů horizontálních, resp. obecně v případech, kdy zrušení protiústavního zákona působí v neprospěch jednotlivce, je naopak zásadně vyloučen. Výjimku z posledně uvedeného pravidla by bylo možné připustit jen výjimečně v případech mimořádně intenzivního derogačního důvodu (především rozporu s materiálním jádrem Ústavy). Ačkoliv Ústavní soud považuje stávající úpravu obsaženou v aktuálním zákoníku práce za optimální vzhledem k tomu, že se projednávaná věc týká specifické oblasti zaměstnanců vykonávajících vedoucí funkce a že k diskriminaci nedošlo na základě zakázaných kritérií podle čl. 3 odst. 1 Listiny, je tímto způsobem relativizován možný závěr o přítomnosti mimořádně intenzivního derogačního důvodu typu zásahu do samotného materiálního jádra Ústavy. Ústavní soud by mohl zasáhnout především tehdy, jestliže by odlišné zacházení skupin osob bylo vztaženo k jejich osobním (případně jim srovnatelným) charakteristikám. Nadto i argument, že stěžovatel byl jmenován toliko pro výkon specifické funkce rektora, má určitou váhu, a proto ani nelze uvedené ustanovení zákona považovat za příklad zjevné svévole takové intenzity a váhy, že by ospravedlňovala zásah Ústavního soudu, jakkoliv je současná úprava jistě rozumnější a citlivější k sociální ochraně slabší strany v pracovněprávním poměru.

32. Pokud jde o druhou stěžovatelem uplatněnou námitku, Ústavní soud připomíná, že v řízení o ústavních stížnostech je oprávněn přezkoumávat postup a rozhodnutí obecných soudů toliko z toho hlediska, zda v jejich důsledku nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní stížnost proto představuje specifický procesní prostředek, jehož účelem je zabezpečit respekt, popř. poskytovat ochranu ústavním pořádkem zaručeným základním právům a svobodám. Předmětem řízení o ústavní stížnosti je "*primárně a důsledně ochrana subjektivního ústavně zaručeného základního práva nebo svobody stěžovatele vůči orgánu veřejné moci, který je svým zásahem porušil*" (srov. Wagnerová, E., Dostál, M., Langášek, T., Pospíšil, I.: *Zákon o Ústavním soudu s komentářem*. Praha: Aspi, 2007, str. 318). Neobstojí proto ani námitka nesprávného právního zastoupení vedlejšího účastníka, jelikož to nepředstavuje samotný zásah do základních práv stěžovatele, jak na to případně upozornil Nejvyšší soud. Navíc, byla-li by argumentace stěžovatele proti instituci osoby pověřené funkcí rektora (tj. vůči nedostatku kompetence Ing. M. V. MBA, Ph.D., jednat jménem VŠTE) dovedena do absurdních důsledků, nemohl by vysokou školu po odvolání rektora z důvodu zjevné mezery v zákoně nikdo reprezentovat. Za dané situace se Ústavnímu soudu jeví jako logické, že by měla být otázka absence zákonem

reglementované kompetence osoby pověřené funkcí rektora přemostěna odkazem na (ústavní) princip akademické samosprávy, jelikož za účelem naplnění svého poslání musí mít vysoká škola statutární orgán, který by za ni byl schopen jednat navenek. Ostatně toliko tímto výkladem je možno překlenout nenaplnění (v dané věci) požadavku stanoveného v čl. 15 odst. 2 Listiny, z něhož vyplývá pozitivní povinnost státu vytvářet podmínky pro rozvoj vědy, a to mj. v podobě podpory právního (resp. institucionálního) rámce činnosti vysokých škol. Do institucionální složky svobody vědeckého bádání (čl. 15 odst. 2 Listiny) spadá typicky autonomie vysokých škol (vysokoškolská samospráva), která zahrnuje též jejich nezávislost na veřejné moci mj. v otázkách organizační struktury a samosprávy. Bylo by proto protismyslné, aby důsledek zjevné mezery v zákoně byl zcela protisměrný samotnému účelu právní úpravy [tou je v této věci vytvoření podmínek institucionálního rámce činnosti vysokých škol, resp. funkčnosti všech jejích orgánů, jež je nezbytná pro dobré fungování vysokých škol jako celku], tj. aby výsledkem soudní interpretace byla, dovedeno ad absurdum, v konečném důsledku paralýza veškerých činností vysoké školy. Výklad, jenž umožňuje lépe respektovat ústavně zaručený princip akademické samosprávy, je tak nastalé situaci přiměřenější, jelikož více umožňuje sledování a naplňování účelů, pro něž jsou vysoké školy zřizovány. Vede proto i logicky k akceptování toho právního závěru, uplatněného v nynější věci, tj. že muselo být nakonec na nejvyšším samosprávném orgánu vysoké školy (tj. na akademickém senátu), aby rozhodl o tom, kdo bude v přechodném období vykonávat funkce (odvolaného) rektora.

VI.

33. Ačkoli Ústavní soud shledal, že vadné je také odůvodnění rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 3. 2010 č. j. 25 C 690/2009-48, nepřikročil k jeho zrušení, a to s přihlédnutím k uplatňovanému principu sebeomezení, neboť zjištěné vady lze napravit i v řízení před odvolacím soudem [obdobně nález sp. zn. II. ÚS 535/03 ze dne 6. 9. 2006 (N 157/42 SbNU 287)]. Z tohoto důvodu byla ústavní stížnost stěžovatele, v rozsahu návrhu na kasaci rozsudku okresního soudu, jako nedůvodná odmítnuta. Vzhledem k výše uvedenému dospěl Ústavní soud k závěru, že napadenými rozhodnutími Krajského soudu v Českých Budějovicích a Nejvyššího soudu bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu a spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a tato rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

P o u č e n í : Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 13. května 2014

Stanislav Balík
předseda senátu